

Arménsko-Ázerbájdžánský diplomatický průlom?

NI nationalinterest.org/feature/armenia-azerbaijan-diplomatic-breakthrough-206483

17. května 2023

Dvě nedávné diplomatické události zprostředkované Západem v rámci probíhajícího mírového procesu mezi Arménií a Ázerbájdžánem naznačují, že Spojené státy a Evropská unie se plně zapojily do zprostředkování dohody o normalizaci vztahů mezi oběma stranami. Výsledky těchto dvou akcí také představují poslední hřebíček do rakve pro secesionistické ambice karabašských Arménů a jejich příznivců.

Západ tak nyní jednoznačně spojil svůj postoj k územní celistvosti Ázerbájdžánu s podporou územní celistvosti Ukrajiny. Důvodem je nejen obnovené uvědomění si výhod prosazování tohoto základního principu světového řádu založeného na Chartě OSN, ale také uznání, že Ázerbájdžán je nepostradatelnou zemí pro rozvoj

strategických ambicí Západu v oblasti energetiky a konektivity v Povodí Kaspického moře a Eurasie obecněji (užitečnější termín zde může být „region Hedvábné stezky“).

To zase implikuje silné spojení mezi podporou nastolení trvalého míru mezi Baku a Jerevanem podle linií navržených prvně jmenovaným na jaře 2022 a širšími západními zájmy v tom, co Zbigniew Brzezinski nazval „strategicky klíčové státy“ Eurasie, jako je Ázerbájdžán. A to zase implikuje relativizaci zahraniční politiky USA na prvním místě hodnot tváří v tvář pevněji realističtějším geopolitickým a geoekonomickým úvahám. V tomto případě jde o pochopení implikace kontrastu mezi skutečností, že ázerbájdžánský prezident byl „prvním postsovětským vůdcem, který se veřejně distancoval od ruské invaze na Ukrajinu“ s hodnocením, že Arménie je satelitem Ruska a spojencem Íránu – nehledě na možná skutečné, ale takticky nespílitelné přede hry vůči Západu.

Výše uvedené je nedílnou součástí pozadí, na kterém můžeme měřit úspěchy dvou nedávných událostí zprostředkovaných Západem, které zahrnují arménsko-ázerbájdžánský mírový proces. První se konal ve Washingtonu a pořádal jej americký ministr zahraničí Antony Blinken ve dnech 1.–4. května 2023. Delegace vedené ministry zahraničí Arménie a Ázerbájdžánu (Ararat Mirzoyan a Jeyhun Bayramov) přinesly dostatečně významný pokrok v textu mírová smlouva připravila půdu pro druhou nedávnou událost: setkání vůdců obou států (Nikol Pašinjan a Ilham Alijev) v Bruselu 14. května 2023, které hostil předseda Rady EU Charles Michel.

Prohlášení, které Michel přečetl na závěr bruselského setkání (můžeme s jistotou předpokládat, že bylo vypracováno s arménským a ázerbájdžánským vstupem), naznačuje, že mír nebyl nikdy blíže – jak jeho tón, tak obsah odráží Blinkenovu poznámku na konci washingtonských setkání „že „dohoda je na dohled, na dosah“ – i když stále zůstává nezodpovězena otázka, zda je dostatečně blízko.

V tomto ohledu jsou oprávněná čtyři základní pozorování.

Za prvé , bruselská schůzka byla první po mnoha měsících mezi prezidentem Alijevem a premiérem Pašinjanem. Michelovi trvalo poměrně dlouho, než překonal odpor francouzského prezidenta Emmanuela Macrona, který trval na osobní účasti na pokračujícím napomáhání EU mírovým rozhovorům, což Ázerbájdžán považoval za nepřijatelné. Zdá se, že kompromis v rámci EU byl konečně vypracován. Bez americké podpory by se však mírový proces pravděpodobně zcela vrátil k ruskému zprostředkování. Nejenže Spojené státy zvedly míč poté, co jej EU zbytečně upustila, ale zdá se, že nyní Washington a Brusel své úsilí úzce koordinují: výsledek amerického vlákna procesu se zdá být hladce vetkán do evropského.

Toto soustředěné úsilí Západu je o to důležitější, že se nezdá, že by s ruským zprostředkováním mělo nulový součet. To ve skutečnosti dělá z jižního Kavkazu jediné geopolitické divadlo, v němž Bílý dům a Kreml v současnosti nejsou ve zjevné opozici, což naznačuje, že si každý z nich uvědomuje, že jejich příslušné zájmy v této části světa nejsou zcela neslučitelné. Pravdivost této hypotézy však bude testována již brzy 19. května, kdy ministři zahraničí Mirzojan a Bayramov odcestují do Moskvy na další jednání zprostředkovaná ruskou stranou.

Za druhé , skutečnost, že se Alijev setkal s místopředsedou Evropské komise Marošem Šefčovičem ve stejný den, kdy Michel hostil mírová jednání v Bruselu, naznačuje, že dvě hlavní složky EU – Rada a Komise – také úzce koordinují své přístupy. Dalším důkazem je schůzka Bayramova s šéfem diplomatických služeb EU Josepem Borrellem o den později také v Bruselu. Za zmínku stojí, že schůzky Alijev-Šefčovič a Bayramov-Borrell se uskutečnily dva týdny po posledním kole energetického dialogu mezi EU a Ázerbájdžánem mezi komisařem EU pro energetiku a ministrem energetiky Parvizem Shahbazovem, které se rovněž konalo v Bruselu.

Jak načasování, tak výsledek setkání Alijev-Šefčovič představuje kritický ukazatel. Ukazuje, že dvoustranné strategické energetické partnerství se dále prohlubuje, a to jak z hlediska poskytování většího množství ázerbájdžánského zemního plynu, ale také obnovitelných zdrojů z ázerbájdžánských (a gruzínských) zdrojů v následujících letech a desetiletích. To vše přímo vyplývá z podmínek historického Memoranda o porozumění, které bylo podepsáno v Baku mezi Alijevem a předsedkyní Evropské komise Ursulou von der Leyenovou v červenci 2022.

Proč je strategické energetické partnerství Ázerbájdžán-EU důležité v kontextu mírového procesu? Protože to ukazuje, že EU rozšiřuje své chápání důsledků nepostradatelnosti Ázerbájdžánu, jak je charakterizováno výše. Imperativ naplnění jedinečného potenciálu výše uvedeného strategického energetického partnerství zajišťuje, že EU zůstane konstruktivně neutrální ve své roli zprostředkovatele mírového procesu. To znatelně snižuje vliv „spoilerů“, jako je arménská diaspora působící v některých částech EU, zejména ve Francii (a potažmo v částech Spojených států).

Jinými slovy, pokud jde o strategickou spolupráci s regionem Hedvábné stezky, zejména v souvislosti s poskytováním podpory arménsko-ázerbájdžánské normalizaci a očekávané mírové dividendě, EU už ani nepředstírá, že geopolitika a geoekonomika ve své podstatě nejsou propojeno. Je to přímý důsledek rozhodnutí EU uvalit sankce na Rusko v úzké koordinaci se Spojenými státy.

Zatřetí, tiskové prohlášení učiněné Michelelem po bruselské schůzce ukazuje, že pět mírových principů, které Ázerbájdžán předložil na jaře 2022, jak je uvedeno výše, je i nadále primárním základem jednání.

Zajít do některých detailů textu je oprávněné, protože Michelův výrok je osvěživě jasný v několika základních bodech, z nichž dva je třeba zdůraznit. Za prvé, dokument říká, že Alijev a Pašinjan „potvrdili svůj jednoznačný závazek k Alma-Atské deklaraci z roku 1991“, která

uznala všechny hranice svazových republik ze sovětské éry za suverénní hranice nově nezávislých států. Bezprostřední pokračování výslovně zmiňuje rozlohu čtverečních kilometrů obou zemí, což nepochybně znamená žádnou podporu pro to, co Michelovo prohlášení nazývá „bývalá autonomní oblast Náhorního Karabachu“ jako něco jiného, než že tvoří nedílnou součást Ázerbájdžánu. Poselství je jasné: Michelovo prohlášení uhasí naději karabašských Arménů a jejich příznivců. území bývalého NKAO,

Za druhé, celý odstavec Michelova prohlášení o tom, čemu Baku říká Zangezurský koridor je velmi povzbudivé z hlediska regionální konektivity. Dokument říká, že arménské a ázerbájdžánské pozice ohledně „znovuotevření železničního spojení do a přes Nachčivan“ jsou „velmi blízko sebe“. To znamená, že silniční spojení pravděpodobně nebude součástí dohody, alespoň ne zpočátku. Ale naznačuje to, že železniční spojení se pravděpodobně stane realitou v relativně krátké době. Dokument říká, že je ještě třeba dokončit některé modality – včetně celních opatření – a konkrétní harmonogram výstavby. Ale text naznačuje, že Alijev a Pašinjan souhlasili s tím, že pověří své technické vyjednávací týmy, aby to provedly. Pravděpodobně to znamená, že Michel (a možná Blinken) bude tlačit na Arménii, aby neporušila svůj závazek skutečně dosáhnout průlomu na železničním spojení Zangezur. 10. listopadu 2020 prohlášení tripartity. Ve skutečnosti se v dokumentu Michel vůbec nezmiňuje Rusko.

Čtvrtý postřeh týkající se prohlášení Michela se soustředí na to, co dalšího dokument *neříkal*. Zaprvé, text neříká absolutně nic o opatřeních, která mají co do činění s Lachinským koridorem. Toto opomenutí pravděpodobně naznačuje, že toto téma spadá mimo niti mírového procesu EU a propůjčuje důvěryhodnost postoji Baku, že tato ujednání – nyní i v budoucnu – ve skutečnosti nemají nic společného ani s Arménií.